

35. Taylor I. K. Note on Phonetic Symbolism / I. K. Taylor // percept. Motor skills. – 1965. – Vol.20. – P. 803–804.
36. Taylor I. K. Phonetic symbolism in four unrelated languages / I. K. Taylor, M. M. Taylor // Canadian Journal of Psychology. – 1962. – Vol.12. – № 2. – P. 344–356.
37. Thorndike E.L. The Origin of Language / E. L. Thorndike // Science. – Lancaster, Pennsylvania, 1943. – Vol. 98. – № 2531. – P. 1–6.
38. Wundt W. Volkerpsychologie. Die Sprache. / W. Wundt. – Leipzig, 1905. – 1098 S.

УДК 811. '42(111;161.1;161.2)

О. М. Образцова,

Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса

ТИПОЛОГІЯ СТРУКТУРНО-СИНТАКСИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ (В АНГЛІЙСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ)

Стаття пропонує і обґрунтовує типологію структурно-синтаксичних моделей простого розповідного повноскладного (нееліптичного) речення в англійській, російській та українській мовах. До аналізу мовного матеріалу застосовано принцип врахування лише тих елементів, що є обов'язковими для структурної та семантичної цілісності речення.

Ключові слова: *просте речення, англійська мова, російська мова, українська мова, структурно-синтаксична модель, синтаксичні структури предикації, комплементарності, координації, модифікації.*

Статья предлагает и обосновывает типологию структурно-синтаксических моделей простого повествовательного полносоставного (неэллиптического) предложения в английском, русском и украинском языках. К анализу языкового материала применен принцип учета только тех элементов, которые являются обязательными для структурной и семантической целостности предложения.

Ключевые слова: *простое предложение, английский язык, русский язык, украинский язык, структурно-синтаксическая модель, синтаксические структуры предикации, комплементарности, координации, модификации.*

The article suggests and supports the typology of structural-syntactic models of simple narrative non-elliptical sentences in the English, Russian and Ukrainian languages. The analysis of linguistic material is based on the application of the principle of taking into account only those sentence elements that are obligatory for the sentence structural and semantic integrity.

Key words: *simple sentence, English, Russian, Ukrainian, structural-syntactic model, the syntactic structures of predication, complementation, coordination, modification.*

Постановка проблеми. Глобальний перехід від опису мовних фактів та класифікування граматичних явищ до їх пояснення на основі вивчення семантичних і граматичних типів слів і конструкцій передбачає вивчення і систематизацію структурних типів речення в конкретних мовах. Речення, що визнано основною одиницею мовлення і розглядається як сукупність категорій та правил, впродовж століть є у фокусі уваги науковців.

Дослідження різноманітних аспектів речення, які стосуються мови як системи, дозволяє виявляти універсальні характеристики мов світу, а також подавати виявлені закономірності у вигляді сформульованих правил-універсалій. Пошук універсальних характеристик людської мови та їх пояснення в сучасному мовознавстві вважається «амбітним та перспективним планом» [14].

При типологічному угрупованні системи мов зіставляються на основі порівняння взаємного розташування підмета, дієслова та додатку в реченнях відповідних мов, що вважають проявами типологічних універсалій порядку слів [2]. Разом з тим, апіорі розглянутий як універсалія, сам порядок слів як цілісна система всіх варіантів в одній мові або в групах різних мов безпосередньо не досліджувався. Перш за все, продовжує вивчатися інверсія [1; 7; 8; 12; 13] яка, зокрема, для англійської мови становить не більше 5% всіх модельних вживань розповідних речень. Потребують виявлення і подальшого опису та теоретичного обґрунтування глибинні причини типовості та варіативності розташування елементів в лінійній структурі речення. Необхідною є і систематизація універсальних та специфічних характеристик саме типового, нормативного, звичного порядку слів у групах мов (зокрема, в англійській, російській та українській мовах).

В свою чергу, невирішеність низки окремих питань, пов'язаних з лінійною послідовністю елементів у висловленні, обумовлена відсутністю єдиного розуміння стрижневих категорій синтаксису. Так, дискусійними залишаються принципи класифікування структурних типів речення, їх моделювання, перелік і кваліфікативні характеристики членів речення, їх обов'язковості або факультативності для структурної та семантичної цілісності речення. Вимагає подальшої розробки та наукового обґрунтування загальна теорія лінійної організації висловлення, яка б базувалася на систематизованих позитивних знаннях про структуру та семантику висловлень, перш за все, з прямим, нормативним порядком слів у різних мовах. З огляду на вищевикладене, зіставне дослідження синтаксичної структури висловлень та типологічне моделювання простого двоскладного нееліптичного речення в англійській, російській та українській мовах є **актуальним**.

Мета статті полягає у визначенні та систематизації базових моделей простих розповідних двоскладних нееліптичних речень в англійській, російській та українській мовах.

Об'єктом розгляду є синтаксична структура простого двоскладного нееліптичного речення в англійській, російській та українській мовах; **предметом** наукової розвідки – наявність і «нормативне» взаємне розташування в лінійній структурі речення його обов'язкових елементів.

Матеріал для дослідження склали 30000 простих розповідних двоскладних нееліптичних речень, отриманих методом суцільного наскрізного виокремлення з автентичних літературних джерел – прозових творів ХХ століття, написаних англійською, українською та російською мовами (по 10000 прикладів для кожної з мов).

Огляд останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми. Одним із провідних положень граматичної теорії, важливим для моделювання синтаксичної структури речення є принцип розрізнення його обов'язкових і факультативних членів. Тому розмежування елементів речення на *обов'язкові* й *факультативні*, стало головним теоретичним постулатом, послідовно застосованим при аналізі матеріалів вибірок.

Обов'язковість /факультативність елементів речення услід за А. К. Корсаковим [16] та разом з іншими представниками одеської граматичної школи [3; 4; 5; 6; 9; 11; 17], встановлюємо через застосування до аналізу висловлення поняття

синтаксичних структур предикації, комплементарії, модифікації та координації [15]. Зіставивши систему конститuentів синтаксичних структур у термінології У. Френсіса із традиційною системою членів речення виявляємо відповідність структури предикації [S+P] – предикативному словосполученню підмета [S] і присудка [P]; структури комплементарії [V+C] – складеному присудку [Pr]; структури модифікації [H+M] (де H – ядро структури, головний компонент, M – модифікатор) – означеному (H) і означенню (M_{adv}) або ядровому конститuentу (H), який може бути вираженням будь-якою частиною висловлення, і обставині (M_{adv}), яка його характеризує; структури координації – однорідним елементам висловлення. Структура координації нових членів речення не дає, оскільки об'єднує сурядним зв'язком синтаксично рівнозначні сегменти: жоден з них не доповнює і не модифікує іншого. У структурі модифікації [H+M] компоненти пов'язані підпорядкуванням: в російській і українській мовах морфолого-парадигматичні форми модифікатора узгоджуються із формами означуваного (в мові англійській модифікатор безпосередньо прилягає до ядра структури), що виявляє залежний характер модифікатора.

Застосування поняття структури комплементарії розширює межі присудка (позначаємо як [Pr]): його компонентами, крім традиційно визнаних модального, фазисного або дієслова-зв'язки (особово-дієслівного конститuenta [V]), неособових форм дієслова (дієслівного комплемента [Cv]) та предикатива (суб'єктного комплемента [Cs]) визнаються також додаток (об'єктний комплемент [Co]) і певні обставини (адвербіальний комплемент [Cd]). Комплементом є слово або словосполучення, яке доповнює або уточнює смисл полісемантичного дієслова, актуалізований у конкретному висловленні. Підрядний тип синтаксичного зв'язку в структурах комплементарії – об'єктної, суб'єктної, дієслівної та адвербіальної – реалізується у вигляді керування та прилягання до особово-дієслівного конститuenta присудка його комплемента: суб'єктного [Cs] – *She looked so tired*. 'Вона здавалася дуже втомленою'. *Он был дерзок*. Лікарська професія для багатьох теж є блискучою *бляшкою*; об'єктного [Co] – *I took it*. 'Я взяв його (конверт)'. *Но отец возбуждал мое любопытство*, будив *фантазію*. *Холод справді забув за те*; дієслівного [Cv] – *She could not move him from her mind*. 'Їй не вдалося викинути його з голови = не могла не думати про нього'. *Без примуса я не мог выйти в плавание*. *Сумління твоє не мусить квилити*; адвербіального [Cd] – *She leaned across the table and put her hand on mine*. 'Вона перегнула через стіл і поклала свою руку на мою'. *У нас в коридоре, наискось от окна, глядевшего на закат, находился чулан*. *Холод обережно, але рішуче визволився з цупких рук*.

Головним критерієм встановлення факультативності / обов'язковості члена речення вважаємо належність елемента до структури предикації або структури комплементарії, що визначає можливість або неможливість випущення аналізованого елемента без порушення структурної цілісності й референтної семантики висловлення. Увиразнюючи в мовленні невід'ємну загальну властивість речення – предикативність, підмет і присудок є необхідними для забезпечення його повноти. Обов'язковий статус підмета та присудка обумовлений і референтною співвіднесеністю речення із конкретним елементарним процесом (який визначає обов'язковість субстантивного та дієслівного компонентів як діалектичної єдності субстанції та її проявів в часі).

Суб'єктний і дієслівний комплементи традиційно вважаються частинами складеного присудка, додаток також часто визнається складником присудка [10]. Прийменник, що йде слідом за дієсловом («післялог», «постпозитив») та обставину визнаємо комплементами, тобто, обов'язковими елементами речення у наступних випадках: їх відсутність змінює лексичну семантику дієслова і, відповідно, референтність висловлення; обставина або післялог утворює з дієсловом фразеологічну єдність; післялог надає дієслову аспектну/фазисну характеристику. Не/можливість випущення (і сам статус) комплемента пов'язуємо із полісемантичністю дієслова: при актуалізації в мовленні одних смислів дієслово є самодостатнім, для конкретизації інших смислів і досягнення семантичної повноти вимагає вживання додаткових лексем. Випущення обов'язкового елемента речення веде до того, що воно стає еліптичним або втрачає референцію до співвідносної із ним ситуації, чого не спостерігаємо при випускненні факультативного елемента. Пор.: *Хай вічно живе Україна* → = *Хай живе Україна*. У вихідному висловленні і його трансформі дієслово *жити* незмінно актуалізує смисл 'існувати', обидва речення є повними і співвідносними із однією і тією ж ситуацією; тому *вічно* є факультативним елементом (адвербіальним модифікатором). На противагу, випущення елемента *в Україні* із структури речення *Ми живемо в Україні* призводить до порушення референції, оскільки змінюється актуалізований у вихідному висловленні смисл дієслова (*жити* 'проживати у певному місці') → ≠ *Ми живемо (жити* 'існувати'); відповідно елемент *в Україні* є обов'язковим (адвербіальним комплементом). Обов'язковий статус комплементів впливає із особливостей лексичної семантики дієслова «неповної семантики». У лінійній структурі висловлення ці елементи мають фіксовану позицію, зміна якої веде або до зміни співвіднесеності речення з конкретним процесом об'єктивної дійсності (при прямому порядку слів) або додає висловленню певного нового прагматичного або емоційного забарвлення (у разі інверсії). Вилучення із структури речення обов'язкового елемента призводить до структурної неповноти (еліпсису) або руйнації речення – його структури та референтної семантики.

Тому обов'язковими і невід'ємними структурними елементами висловлення, випущення яких з речення призведе до порушення його синтаксичної цілісності і/або референції, виступають підмет, додаток, іменна і дієслівна частини складених присудків. Означення завжди факультативне; обставина як комплемент є обов'язковою, як модифікатор – факультативною. Висловлення, утворені винятково із обов'язкових елементів (із декількома комплементами включно), в лінгвістиці отримали назви речень-примітивів, базових / ядрових (basic / kernel) речень.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. До аналізу структури висловлень в англійській, російській та українській мовах в дослідженні застосовано єдиний підхід на основі виокремлення факультативних елементів із структури речення і врахування виключно елементів обов'язкових. Це дало змогу систематизувати всю сукупність речень і представити їх у вигляді структурно-синтаксичних моделей.

Структурно-синтаксичними моделями вважаємо символічний запис-перелік обов'язкових членів речення у їх «нормативному» взаємному розташуванні в лінійній структурі висловлення. Тобто, при моделюванні синтаксичної структури речення враховуємо такі параметри:

а) інвентарний склад обов'язкових членів речення (інвертованих і неінвертованих висловлень безвідносно до такого їх статусу);

б) низку однорідних членів речення – структуру координації – трактуємо як один елемент (одну позицію), оскільки побудови з однорідними елементами не представляють собою окремих моделей, відмінних від вихідної без однорідних членів речення;

в) синтаксичний статус елемента встановлюємо безвідносно до варіативності його вираження: словом, вторинною структурою комплементарії – синтаксичним комплексом на гшталт «складного додатку» (об'єктний інфінітивний/дісприкметниковий зворот) тощо;

г) адвербіальні та атрибутивні модифікатори (оскільки вони не є обов'язковими елементами) в структурній моделі речення не враховуються і не представлені.

Послідовне виокремлення моделей простих речень з простим і складеним присудком та їх варіантів у матеріалах вибірок для англійської, російської та української мов дозволило систематизувати їх і визначити типологію структурно-синтаксичних моделей простого речення.

В досліджених матеріалах (із врахуванням інвертування елементів) виявлено 93 модельних варіанти для англійської мови, 33 варіанти для російської та 48 модельних варіантів для української. Наявність такої кількості модельних варіантів структури простого речення в англійській мові – втричі більше, ніж в російській та майже вдвічі більше, ніж в українській – спростовує звичний для лінгвістики міф про вільність порядку слів в мовах російській та українській на противагу до його суворості обов'язковості та фіксованості в мові англійській.

Всі такі варіанти синтаксичної структури висловлень без врахування інвертування елементів зводяться до двох базових моделей, які ми називаємо базовою **некомплементарною S+[V]p** (підмет + простий дієслівний присудок) та **базовою комплементарною S+[VC]p** моделями. У комплементарній моделі присудок являє собою структуру комплементу, тобто присудок утворений із дієслівного компоненту та його комплементу / комплементів).

Частотність вживань у художній прозі ХХ століття висловлень, побудованих за даними моделями, представлено в Таблиці 1.

Таблиця 1.
Частотність вживання висловлень, побудованих за базовими моделями, у англійській, російській та українській мовах

№№	Моделі і основні варіанти	Англійська мова		Російська мова		Українська мова		Разом в трьох мовах	
		Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Базова модель S+[V]p – (проста, некомплементарна)									
1.	S + [V]p	1627	16	1368	13,7	1913	19,1	4908	16,3
Базова модель S+[VC]p – (комплементарна)									
Варіанти з одним комплементом – (проста комплементарна)									
2.	S + [VCs]p:	2225	22	1542	15,4	1124	11,2	4891	16,2
3.	S + [VCo]p	3553	35,5	4859	48,6	4533	45,3	12945	43,1
4.	S + [VCv]p	207	2	234	2,3	368	3,7	809	2,5
5.	S + [VCd]	1126	11	837	8,4	748	7,5	2711	8,8
Варіанти з декількома комплементами – (ускладнена комплементарна)									
Варіанти з двома комплементами									
6.	S + [VCsCo]p	178	1,8	332	3,3	191	1,9	701	2,1
7.	S + [VCoCo]p	308	3,1	319	3,2	432	4,3	1059	3,4
8.	S + [VCoCd]p	394	3,9	91	0,9	128	1,3	613	2,0
9.	S + [VCvCs]p	113	1,1	62	0,6	82	0,8	257	0,81
10.	S + [VCvCo]p	39	4	278	2,8	339	3,4	656	3,4
11.	S + [VCvCd]p	81	0,8	-	-	-	-	81	0,24
12.	S + [VCvCv]p	5	0,05	-	-	-	-	5	0,01
Варіанти з трьома комплементами									
13.	S + [VCvCsCo]p	19	0,2	-	-	-	-	19	0,07
14.	S + [VCvCoCo]p	53	0,5	37	0,4	72	0,7	162	0,5
15.	S + [VCvCoCd]p	52	0,5	31	0,3	49	0,5	132	0,4
16.	S+[VCvCvCo]p	9	0,09	5	0,05	11	0,1	25	0,08
17.	S+[VCdCvCd]p	5	0,05	4	0,04	5	0,05	14	0,05
18.	S+[VCdCvCs]p	1	0,01	1	0,01	5	0,05	7	0,02
Варіанти з чотирма комплементами									
19.	S+[VCdCvCs]p	5	0,05	-	-	-	-	5	0,02
	РАЗОМ	10000	100	10000	100	10000	100	30000	100

Як це засвідчено в Таблиці 1, базова комплементарна модель реалізується у модифікаціях з одним комплементом – S+[VCo]p, S+[VCs]p, S+[VCv]p, S+[VCd]p або з двома і більше комплементами, наприклад, S+[VCvCo]p, S+[VCvCs]p, S+[VCoCo]p, S+[VCoCd] тощо. Для висвітлення цієї різниці нами позначено відповідні моделі як «базова проста комплементарна модель» та «базова ускладнена комплементарна модель». Проілюструємо відповідні моделі та їх варіанти прикладами:

Базова некомплементарна модель S+[V]p:

S+[V]p: Porters appeared solicitously. ‘З’явилися ввічливі і готові допомогти носії’; Все сдвинулось; Безладдя в Ставрополі посилюється.

Базова комплементарна модель S+[VC]p:

а) Варіанти простої базової комплементарної моделі S+[VC]p:

S+[VCs]p (структура комплементації із суб'єктним комплементам – у традиційній граматиці «складний іменний присудок»): *Mr Smeeth looked severe*. 'Містер Сміт здавався суворим'; *It's funny*. 'Смішно'; *Это была заведомая ложь*; *Вона (земля) була споконвіку наша!*

S+[VCo]p (структура комплементації із об'єктним комплементам – у традиційній граматиці «простий дієслівний присудок + додаток»): *I'll never forget you!* 'Я тебе ніколи не забуду'. *Встретил нас продюсер Сасаки-сан; Рогожин не любив ні візників, ні трамвайів*. Речення цієї моделі зареєстровано і з декількома неоднорідними додатками, і зі «складним» додатком (об'єктний комплементам виражено вторинною структурою предикації): *Brady didn't speak, letting his glare say it all*; *Голос помогает нам выразить свои чувства*; *Ну от військовий круг і ухвалив прохати нашому отаманові чин генерала...*

S+[VCv]p (структура комплементації із дієслівним комплементам – у традиційній граматиці «складний дієслівний аспектний або модальний присудок»): *They cannot coexist*. 'Вони не можуть співіснувати'; *Luther stopped humming*. 'Лютер перестав наспівувати собі щось під ніс'; *Он стал сердиться*; *Бо ніхто ж так не вміє варити, як ви*.

S+[VCD]p (структура комплементації із адвербіальним комплементам – у традиційній граматиці «простий дієслівний присудок + обставина місця або т.зв. «післялог»): *He was here*. 'Він був тут'; *He stared into Luther's eyes*. 'Він пристально дивився Лютеру в очі'; *Они сели в глубокие кресла*; *Увечері дівчата були в клубі*.

б) **Варіанти ускладненої базової комплементаційної моделі S+[VC]p з двома неоднорідними комплементами:**

S+[VCsCo]p (структура комплементації із суб'єктним та об'єктним комплементами – у традиційній граматиці «складний іменний присудок + додаток»): *He became conscious again of the bristling presence at his side*. 'Знов він відчув поряд ворожу присутність'; *Они ego считали неудачником*. Он был для меня всем; Мій шурган є тільки пересторога всім нам. Проте підвладна комісарові людність залишалася байдужа до його фізичних властивостей і комісарського титулу.

S+[VCoCo]p (структура комплементації із двома об'єктивними комплементами – у традиційній граматиці «простий дієслівний присудок + прямий і непрямий додатки»): *I confused him with the Kaiser*. 'Я його плутав із Каїзером'; *A walk would do me good*. 'Прогулянка мені не завадить (буде корисною)'; *Я недолго дам голову над причиной ареста отца*; *Его богатство давало ему обеспеченную жизнь*; *Господар перев'язує дідуха залізним ланцюгом*. В Галичині Святий Микола роздає дітям подарунки.

S+[VCoCd]p та S+[VCDCo]p (структура комплементації із об'єктним та адвербіальним комплементами – у традиційній граматиці «простий дієслівний присудок + додаток + обставина або т.зв. післялог»): *She'll bite my head off*. 'Вона мені голову відірве (букв. «відкусить»)'; *He slammed the receiver down*. 'Він жбурнув слухавку на телефонний апарат'; *Как будто он держал палец на кнопке*; *Султан хотів мати свого улюбленця поряд*; *Водопровод каким-то чудом еще качал из Днестра тонкую струю этой воды*; *Василь пропустил повз вуха батьків натяк*; *Всі одеські рибалки мали в своїх куренях образ Святого Миколая*.

S+[VCvCo]p (структура комплементації із дієслівним та суб'єктним комплементами – у традиційній граматиці «складний присудок» – аспектне або модальне дієслово + дієслово-зв'язка + предикатив / іменна частина складного іменного присудка): *Oh, it must be a rumour*. 'А, це, мабуть, слухи'; *Наверное, он мог быть и неплохим разведчиком*. *Завтра он может стать недостижимым*; *Комфорт і порядність – це, по-моєму, могло б стати девізом часу*.

S+[VCvCo]p (структура комплементації із дієслівним та об'єктним комплементами – у традиційній граматиці «складний присудок» – аспектне / модальне дієслово + смислове дієслово + додаток): *Lady Monkford might have jewelry*. 'У Леді Монкфорд, можливо, є ювелірні прикраси'; *Я только умею крутить баранку*; *А вот Кузьмину он не стал их показывать*; *Вражливое обличья Рогожина не могло приховати наявного задоволення*.

S+[VCvCd]p (структура комплементації із дієслівним та адвербіальним комплементами – у традиційній граматиці «складний дієслівний аспектний або модальний присудок + обставина»): *I can't stay here*. 'Я не можу тут залишатися'; *There must be some difference*. 'Але ж повинна бути якась різниця'.

S+[VCvCv]p (структура комплементації із дієслівними комплементами): *The murmur of her protests could be heard receding beyond the hedge*. 'За живою огорожею було чути, як стихають її невизначні протести'. Зазначимо, що у традиційній практичній граматиці сукупність елементів *The murmur + receding* трактується як синтаксичний комплекс «суб'єктний дієприкметниковий зворот» у реченні із складним дієслівним модальним присудком *could be heard*. Одночасно в теоретичній граматиці доводиться, що речення, подібні до наведеного, не містять такого звороту: *The murmur* (із фразою *of her protests* як його означенням) виступає підметом виключно речення, а не звороту і речення одночасно; *could be heard receding* трактується в такому разі як «складний дієслівний присудок» – аспектне або модальне дієслово + смислове дієслово-зв'язка + предикатив / іменна частина складного іменного присудка.

в) **Варіанти ускладненої базової комплементаційної моделі S+[VC]p з трьома неоднорідними комплементами.**

Всі варіанти ускладнених комплементаційних моделей з трьома і чотирма неоднорідними комплементами представляють собою речення, генеровані з варіантів базових простих або базових ускладнених комплементаційних моделей за допомогою введення до складу присудка аспектного або модального дієслова (в прикладах нижче підкреслено):

S+[VCvCsCo]p: *He couldn't be positive about it*. 'Він не міг бути впевненим в цьому'; *Тільки дисципліноване організоване козацтво зуміє стати підпорою порядку*.

S+[VCvCoCo]p: *You could have saved them the trouble*. 'Ви могли б не турбувати їх'; *I was going to tell you about the children*. 'Я як раз хотіла розповісти тобі про дітей'; *Во-первых, мы должны были дать друг другу «кровавую клятву дружбы»*. *Я начал рассказывать ему свои наметки*; *Ви специально взялись залякувати нас всякими химерами*.

S+[VCvCoCd]p: *The heat may get her down*; *They are not going to put me in jail*; *Вокруг него стала группироваться обиженная бедарь*; *Ви... за всяку ціну мусите утримати чеченців від ворожих виступів проти козаків*. *Я таки серйозно хочу жити в згоді з бритолюбими*.

S+[VCvCvCo]p: *In that time she must have got to know him inside and out*. 'За цей час вона, очевидно, добре взнала його в усіх можливих проявах'; *Мы можем только лишь научиться обращаться с ними*.

S+[VCvCoCd]p: *Она не стала выплескивать свое негодование на всех и сразу*; *Ви... за всяку ціну мусите утримати чеченців від ворожих виступів проти козаків*.

S+[VCvCdCsCo]p: *I'd rather be alone*. 'Я б хотів, щоб мене залишили в спокої, не турбували, щоб я залишився наодинці'; *Они всегда должны быть уверены в себе*; *Василь пропустил повз вуха батьків натяк*. (= Вдав, що не помітив, не надавши уваги); *Я таки серйозно хочу жити в згоді з бритолюбими*. (= миритися, не сваритися, не ворожувати з ким).

г) **Варіанти ускладненої базової комплементаційної моделі S+[VC]p з чотирма неоднорідними комплементами.**

S+[VCvCvCdCo]p: *I should be able to expect more of you*. 'Я міг (мав) би очікувати від тебе більшого (= вираження жалю, докору)'.
Таку структурну модель часто спостерігаємо у разі вживання стійких словосполучень, ідіоматичних виразів тощо. Вживання стійких словосполучень зафіксовано і в певних прикладах варіантів моделі із трьома комплементами (див. виділене напівжирним шрифтом у прикладах до моделі S+[VCvCdCs/Co]p).

Як виявили матеріали дослідження, базова комплементарна модель представлена у варіантах простої (з одним комплементом) або ускладненої моделей (з двома, трьома і, навіть, чотирма комплементами).

Систематизуємо отриманий узагальнений список модельних варіантів і представимо його у вигляді діаграм.

На першій діаграмі (Рис. 1.) покажемо розподіл кількості варіантів у відповідності до їх приналежності до відповідних базових моделей – некомплементарної або комплементарної (простої чи ускладненої).

Друга діаграма (Рис. 2.) унаочнює відповідні моделі та модельні варіанти з двома, трьома та чотирма комплементами.

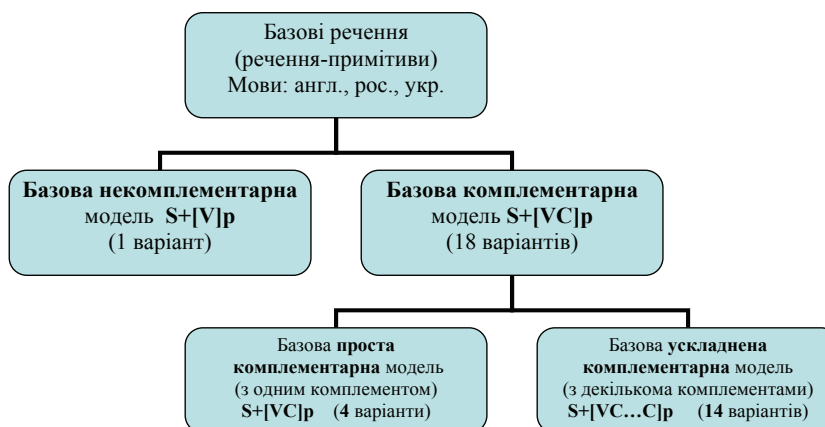

Рис. 1. Базові моделі речення-примітиву у англійській, російській та українській мовах

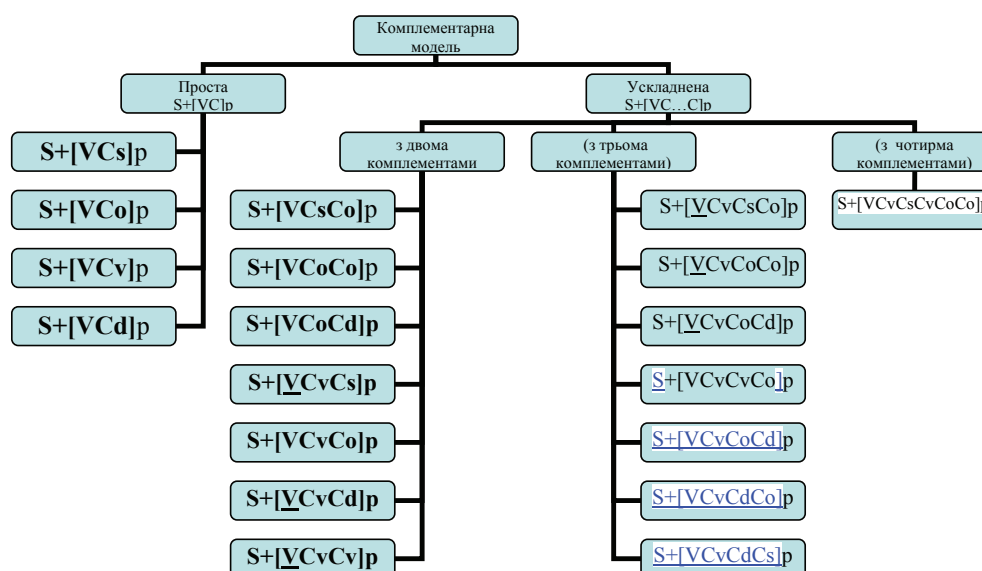

Рис. 2. Варіативність базової комплементарної моделі речення-примітиву у англійській, російській та українській мовах

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, застосування єдиних (спільно для всіх досліджуваних мов безвідносно до їх системи) принципів та алгоритму аналізу синтаксичної структури простого речення виявляє значну подібність у побудові речень; одночасно спростовує певні традиційні твердження про фіксованість порядку слів у англійській мові та його довільність у мовах російській та українській.

Типологічно різноманіття речень в досліджуваних мовах зводиться до вживання двох базових моделей – некомплементарної та комплементарної у її простому та ускладненому варіантах.

Спільним для досліджуваних мов є і значне кількісне переважання в матеріалах сумарної вибірки речень базової простої комплементарної моделі $S+[VCo]p$ (43%), що є майже втричі частотнішим за дві інші поширені моделі – некомплементарну $S+[V]p$ (16%) та просту комплементарну модель $S+[VCs]p$ (16%). Модель з об'єктним комплементом виявлено найчастотнішою і в усіх мовних вибірках: в англійській – 35,5%, російській – 38,6%, українській – 45,3%, відповідно.

Частотність вживання речень, побудованих за варіантами комплементарної моделі, є залежною не тільки від типу комплементу, а і від кількості обов'язкових елементів у структурній моделі: 1 комплемент – 71%, 2 комплєменти – 9%, 3 комплєменти – 2%, 4 комплєменти – менш, ніж 1%.

П'ять варіантів простих комплементарних моделей з двома неоднорідними комплементами і майже всі варіанти ускладнених комплементарних моделей з трьома і чотирма неоднорідними комплементами генеровані з простих або ускладнених варіантів базових некомплементарної та комплементарної моделей за допомогою введення до складу присудка аспектного або модального дієслова.

Таке ускладнення структурної моделі речення є основою для з'ясування в перспективі суті ускладнення його змісту – тобто виявлення відношення між граматичним значенням, семантичними і смисло-рольовими моделями та модусними характеристиками висловлень, побудованих за такими ускладненими структурними моделями.

Література:

1. Горкун М. Г. Инверсия присудка відносно підмета в розповідному реченні сучасної англійської мови [Рукопись]: дис....канд. філол. наук : 10.02.04. / Горкун Марія Григорівна. – К., 1960. – 259 с.
2. Гринберг Дж. Некоторые грамматические универсалии, преимущественно касающиеся порядка значимых элементов [Электронный ресурс] Режим доступа до тексту : Новое в лингвистике. Выпуск V (Языковые универсалии) <http://www.classes.ru/grammar/152.new-in-linguistics-5/source/worddocuments/12.htm>
3. Жаборюк О. А. Про мовний і логічний аспекти предикації (на матеріалі англ мови) / О. А. Жаборюк // Мовознавство. – К., 2000. – № 1. – С 69–74.
4. Жаборюк О. А. Когнітивно-комунікативне підґрунтя класифікації простого речення / О. А. Жаборюк, Н. П. Архіпова. – Режим доступу до тексту : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/zrgf/2009_24/Articles/Zhaboryuk%20RGF24.pdf
5. Образцова Е. М. Линейная организация высказывания как межъязыковая универсалия (на материале английского, русского и украинского языков): [монография] / Е. М. Образцова. – Одесса Феникс, 2010. – 400 с.
6. Образцова О. М. Лінійна організація висловлення в англійській, російській та українській мовах [монографія] / О. М. Образцова. – Харків: БУРУН КНИГА, 2012. – 384 с.
7. Павлова А. В. Психолінгвістический аспект инверсии // Вопросы психолінгвистики. – М., 2007. – Т. 4. – С. 73–80.
8. Павлова А. В. Интерпретация акцентной структуры высказывания при восприятии письменной речи // Acta linguistica Petropolitana. Труды Института лингвистических исследований Российской академии наук / Отв. ред. Н. Н. Казанский. – Т. III. – Ч. 3. – СПб.: Нестор-История, 2007. – С. 65–118. – Режим доступу до тексту : http://iling.spb.ru/pdf/alp/alp_III_3.pdf
9. Сазыкина Т. П. Синтаксические структуры и члены простого предложения современного английского языка / Т. П. Сазыкина // Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Вінниченка, 2001. – Вип. 31. – С. 159–161.
10. Сиротинина О. Б. Лекции по синтаксису русского языка: Учебное пособие. Изд. 3-е, доп. / Ольга Борисовна Сиротинина. М.: КомКнига, 2006. – 144 с.
11. Фиогино Л. Н. К вопросу об особенностях структур некоторых типов традиционно безличных предложений / Л. Н. Фиогино // Мова і культура. (Науковий щорічний журнал). – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. III. – Ч. I. Лінгвокультурологічна інтерпретація тексту. – С. 172–177.
12. Циммерлинг А. В. Порядок слов в русском языке / А. В. Циммерлинг // Текст, Структура и семантика. Доклады XI международной конференции. – М.: МГУ, 2007. – С. 138–151.
13. Шевякова В. Е. Современный английский язык: Порядок слов, актуальное членение, интонация [Текст]: Монография / Валентина Ефимовна Шевякова. – М.: Наука, – 1980. – 380 с.
14. Ярцева В. Н. Типологические универсалии и креолизация языка / В. Н. Ярцева // (Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – Т. 49. – № 6. – М., 1990. – С. 488. – Режим доступу до тексту : Фундаментальная электронная библиотека «Русская литература и фольклор». <http://feb-web.ru/feb/feb/atindex/tindex19.htm>)
15. Francis W. Nelson. The structure of American English. – New York.: The Ronald Press Company, 1958. – 614 p
16. Korsakov A. K. Theoretical Foundations of Modern English Grammar / A. K. Korsakov, A. A. Korsakov. – Part 1 Syntax. – Odessa : BMB, 2013 – 344 с.
17. Sazikina T. P. Analysis of the Sentence Members as Primary and Secondary, Obligatory and Optional in the Structure of the Simple Sentence / T. P. Sazikina. // «Мова і культура». / [наукове видання] Вип. 5. – том III – ч. 1. – Київ: Видавничий дім Бураго, 2002. – С. 287–291.
18. Zimmerling A. Locative Inversion and Right Focus Movement in Russian / A. Zimmerling. – Moscow, 2008. [Електронний ресурс] Режим доступу до тексту: dialog-21.ru/dialog2008/materials/pdf/85.pdf

Список джерел ілюстративного матеріалу

19. Булгаков М. А. Мастер и Маргарита [Текст]: Роман / Михаил Афанасьевич Булгаков. – СПб.: Азбука-классика, 2006. – 608 с.
20. 679 Виноградов А. К. Три цвета времени [Текст] / А. К. Виноградов. – Минск: Высшая школа, 1980. – 592 с.
21. Гончар О. Собор [Текст] / Олесь Гончар. – К.: Дніпро, 1989. – 270 с.
22. Воропай О. Звичай нашого народу [Текст]: етнограф. нарис / Олекса Воропай. – К.: Велес, 2005. – 528 с.
23. Гранин Д. Эта странная жизнь [Текст] / Даниил Гранин. – Кишинев: Литература артистике, 1986. – 606 с.
24. Загребельний П. А. Роксолана [Текст]: роман / Павло Загребельний. – К.: Дніпро, 1988. – 603 с.
25. Зошенко М. М. Возвращенная молодость. Перед восходом солнца: Повести / Михаил Зошенко. – М.: Известия, 1991. – 432 с.
26. Каверин В. Два капитана [Текст]: роман / Вениамин Каверин. – К.: Веселка, 1985. – 607 с.
27. Капельгородский П. Шурган [Текст]: роман / Пилип Капельгородський // Капельгородський П. Твори. [В 2 т.] – К.: Дніпро, 1982 – Т. 1. – 60
28. Мушкетик Ю. Крапля крови [Текст]: роман / Юрій Мушкетик. – Режим доступу до електронної версії тексту : // <http://www.ukrlib.com.ua/books/printthebook.php?id=72&bookid=1>
29. Нагибин Ю. Чистые пруды. [Текст]: Рассказы разных лет. Повесть. Дороги-встречи / Юрий Нагибин. – М.: Московский рабочий, 1962. – 558 с.
30. Паустовский К. Книга скитаний [Текст] / Константин Паустовский. – Кишинев: Картя Молдовеняскє, 1978. – 670 с.
31. Семенов Ю. На «козле» за волком [Текст] / Юлиан Семенов. – М.: Московский рабочий, 1974. – 704 с.
32. Трифонов Ю. Предварительные итоги [Текст]: роман / Юрий Трифонов. – Кишинев, 1985. – 654 с.
33. Хорунжий Ю. М. Любав маеш – маеш згуду [Текст]: Іст. роман / Юрій Хорунжий // Дніпро. – 1997. – № 1/2. – С. 12–58; № 3/4. – С. 2–66; № 5/6. – С. 5–68; № 7/8. – С. 5–59.
34. Baldwin J. Tell me how long the train's been gone [Текст]: A novel / James Baldwin. – NY: Laurel Edition, 1978. – 370 pp.
35. Bates H. E. Oh! To be in England! [Текст]: A novel / H. E. Bates. – L.: Penguin Books, 1977. – 126 pp.
36. Bragg M. The Hired Man [Текст]: A novel / Melwin Bragg. – Moscow: Progress Publishers, 1979. – 217 pp.
37. Bawden N. A Woman Of My Age [Текст]: A novel / Nina Bawden. – L.: Penguin Books, 1967. – 174 pp.
38. Capote T. The Grass Harp. Breakfast at Tiffanny's [Текст]: novels / Truman Capote. – Moscow: Progress Publishers, 1974. – 222 pp.
39. O'Connor F. Short Stories [Текст] / Flannery O'Connor. – М.: Международные отношения, 1980. – 216 pp.
40. Follett K. Night over water [Текст]: A novel / Ken Follett. – L.-N.Y.: Toronto-Auckland-Victoria: Penguin Group, 1991. – 527 pp.
41. Fowles J. The Ebony tower. Eliduc. The enigma [Текст]: novels / John Fowles. – Moscow: Progress Publishers, 1984. – 246 pp.
42. Fowles J. The Magus. [Текст]: A novel / John Fowles. – N.Y.: Dell Publishing Co., Inc., 1969. – 605 pp.
43. Francis D. 10-lb Penalty [Текст]: A novel / Dick Francis. – L.: Pan Books, 1998. – 308 pp.
44. Fyfield F. Shadows on the Mirror [Текст]: A novel / Frances Fyfield. – L.: Mandarin Paperbacks, 1991. – 279pp.
45. Lee L. Cider with Rosie [Текст]: A novel / Laurie Lee. – L.: Penguin Books Ltd., 1978. – 231 pp.
46. Murdoch I. The Red and the Green [Текст]: A novel / Iris Murdoch. – Middlesex: Penguin books Ltd., 1976. – 280 pp.
47. Priestley J. B. The Angel Pavement [Текст]: A novel / John Boyton Priestley. – М.: Прорпс, 1974. – 504 с.
48. Spark M. The Public Image. Stories [Текст]: A novel, stories / Muriel Spark. Moscow: Progress Publishers, 1976. – 291 pp.
49. Steinbeck J. The winter of our discontent [Текст]: A novel / John Steinbeck. – Toronto-L.-N.Y.: Bantam Bokks, 1975. – 298 pp.
50. Vonnegut K. God Bless You, Mr. Rosewater, or, Pearls Before Swines / Kurt Vonnegut. – Holt, Rinehart & Winston, 1965. – 134 pp.